

Help, er zitten kamsalamanders! De EU Habitatrictlijn, achtergronden en betekenis voor reptielen, amfibieën en vissen in Nederland

Sergé Bogaerts & Rob Lenders

Kamsalamander.

De kranten staan vol met koppen als: 'Kamsalamander versus woonwijk Vught', 'Kleine Modderkruiper houdt bouw Betuwelijn tegen' en 'Geen hotel in woongebied Zandhagedis'. Bestuurders en bouwbedrijven reageren verontwaardigd en doen alsof natuurbeschermers, of misschien nog wel erger, de dieren zelf het probleem zijn. Niets is minder waar. Indien het huiswerk goed gemaakt was, had het niet zover hoeven komen. In dit artikel proberen we inzicht te bieden in de (inter)nationale

wet- en regelgeving met betrekking tot de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen en het standpunt van RAVON in deze materie.

De geschiedenis

Al in 1973 werd aan het internationale Comité van Ministers van de Raad van Europa een voorstel gedaan om gezamenlijk beleid te formuleren ter bescherming van de Europese flora en fauna en hun leefgebieden. Dit beleid zou neergelegd moeten worden in internationale regelgeving, bij voorkeur in de vorm van een conventie. In deze conventie zouden onder andere strenge eisen gesteld moeten worden aan jacht en visserij. In datzelfde jaar was ook al de handel in bedreigde diersoorten geregeld in de zogenaam-

Gladde slang.

den is voor de meeste landen pas in de afgelopen jaren van de grond gekomen, waarbij Nederland (maar ook enkele andere Europese landen) door het Europese Hof al op de vingers is getikt omdat dit proces veel te traag verliep.

Habitatrichtlijngebieden kunnen worden aangewezen op grond van beschermde habitats (genoemd in bijlage I van de richtlijn) of op basis van de belangrijkste leefgebieden van soorten (genoemd in bijlage II van de richtlijn). In beide bijlagen staan ook nog zogenaamde prioritair habitats en soorten. Hiervoor stelt de EU dat ze een bijzondere verantwoordelijkheid heeft omdat een belangrijk deel van het natuurlijke verspreidingsgebied binnen de grenzen van de EU valt. Met uitzondering van de steur en de houting staan er op dit moment geen Nederlandse prioritair soorten vissen, amfibieën of reptielen in de bijlage hoewel de website van het ministerie van LNV ons anders wil doen geloven (zie www.minlnv.nl). Voor de aangewezen gebieden moeten de Lidstaten de nodige maatregelen treffen die zorgdragen voor instandhouding van de habitats en soorten op basis waarvan deze gebieden zijn aangewezen. Nederland heeft tot nu toe 76 gebieden als Speciale Beschermingszone in het kader van de Habitatrichtlijn aangemeld bij de Europese Commissie. Deze gebieden zijn echter vooral aangewezen op grond van de habitats en nog nauwelijks speciaal voor soorten. Voor de inheemse vissen en herpetofauna (met name de kamsalamander) ligt hier een belangrijk knelpunt waarop we later ingaan.

Behalve in de aanwijzing van beschermde gebieden voorziet de Habitatrichtlijn ook nog in de bescherming van soorten. Bijlage IV van de Habitatrichtlijn geeft een lijst van soorten die strikt beschermd moeten worden. Opvallend in bijlage IV is dat er zelfs tot op ondersoort of regionale populaties wordt ingegaan (bijvoorbeeld van de wolf zijn alle dieren strikt beschermd behalve de Spaanse populaties ten noorden van de Duero en de Griekse populaties benoorden de 39e breedtegraad). De bescherming van soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt ook buiten aangewezen beschermde gebieden! Hierin zit dus een belangrijk onderscheid met soorten die (alleen) op bijlage II van de richtlijn worden genoemd. Als een beschermde soort ergens wordt aangetroffen dient de soort en zijn leefgebied te worden beschermd (zie artikel 12 en 13 van de richtlijn). Ten aanzien van deze soorten is het onder andere verboden ze opzettelijk te vangen, in bezit te houden, te doden, te verstoren en hun broed- of rustplaatsen aan te tasten of te vernielen. In Nederland is dit nader uitgewerkt in de Flora- en faunawet die echter op onderdelen verder gaat en ook onopzettelijk handelen strafbaar stelt. Vaak staan soorten van bijlage II van de richtlijn ook op bijlage IV. Alle soorten genoemd in bijlage II en IV worden beschouwd als soorten van 'communautair belang'. Het zijn soorten die binnen het grondgebied van de Europese Unie bedreigd, kwetsbaar, zeldzaam of endemisch zijn.

Welke soort geniet welke bescherming?

In tabel 1 is weergegeven welke vissen, amfibieën en reptielen nu precies door de Habitatrichtlijn en de Conventie van Bern worden beschermd en op welke bijlage ze staan vermeld. Daarnaast is ook aangegeven of de betreffende soort is opgenomen op een Nationale Rode lijst of de Flora- en faunawet. Wat betreft de vissen is slechts een selectie van de inheemse soorten in deze tabel opgenomen; alleen soorten die op een of andere wijze internationale bescherming genieten zijn vermeld. Wat opvalt is dat alle soorten amfibieën en reptielen beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet, of ze nu zeldzaam zijn of niet. Algemene soorten zoals de gewone

de Conventie van Washington of CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of wild Fauna en Flora). Een groep van experts werd samengesteld om het voorstel nader uit te werken. In december 1978 lag er een concreet voorstel, dat in september 1979 op de 3e Europese Ministeriële Conferentie over het milieu te Bern werd geaccepteerd en in juni 1982 van kracht werd. De Conventie van Bern was geboren en daarmee werd de eerste stap gezet in het behoud van de Europese wilde flora en fauna en hun habitats. Deze conventie staat open voor ondertekening voor alle lidstaten van de Raad van Europa (dit is dus niet hetzelfde als de Europese Unie!) maar ook voor alle niet-lidstaten die zich aan de conventie wensen te conformeren. De landen die de conventie ondertekenen verplichten zich ertoe om maatregelen te treffen om de leefgebieden van wilde flora en fauna te beschermen.

De conventie is in een viertal bijlagen uitgewerkt (zie hiervoor de website: www.ecnc.nl/doc/europe/legislat/convpane.html). In bijlage I en II zijn de strikt beschermde flora- (I) en faunasoorten (II) opgenomen. In bijlage III staan beschermde diersoorten opgesomd waarvan enige exploitatie mogelijk is als het populatieniveau dat toestaat. In bijlage IV staan de verboden middelen en methoden voor doden, vangen of andere vormen van exploitatie. Zo mogen bijvoorbeeld geen explosieven gebruikt worden voor de jacht op zoogdieren, behalve voor de walvisvangst en mogen vissen niet worden gevangen met elektrische apparaten met wisselstroom of met behulp van licht.

Habitatrichtlijn

In 1992 zag de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG) van de Europese Unie het licht (ook wel FHH-richtlijn, flora, fauna en habitat richtlijn genoemd; zie <http://europa.eu.int/comm/environment/nature/legis.htm>). De EU Habitatrichtlijn wordt wel gezien als een concretisering van de Conventie van Bern. Over het algemeen beschouwen juristen de Habitatrichtlijn als 'hardere' regelgeving dan de Conventie van Bern hoewel niet alle juristen wat dat betreft op één lijn zitten. In ieder geval zijn in de Habitatrichtlijn mogelijkheden voor sancties besloten die in de Conventie van Bern ontbreken.

Samen met de Vogelrichtlijn¹ beoogt de Habitatrichtlijn de bescherming van dieren en planten te garanderen in een Europees netwerk van natuurgebieden. Dit op te richten netwerk heet 'Natura 2000' en is te vergelijken met onze Ecologische Hoofdstructuur, maar dan op Europese schaal. Dit netwerk moet worden gerealiseerd door de aanwijzing van gebieden (op basis van ecologische criteria) door de individuele lidstaten. Deze aanwijzing van gebie-

¹) De Vogelrichtlijn (Richtlijn 79/409/EEG) uit 1979 is in grote lijnen vergelijkbaar met de Habitatrichtlijn (waarin overigens geen vogels zijn opgenomen). Op belangrijke punten verschillen beide richtlijnen echter ook. Op de Vogelrichtlijn wordt in dit artikel slechts zijdeling ingegaan.

Tabel 1.
Vissen, amfibieën
en reptielen in
internationale wet-
en regelgeving.

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	HR	CvB	NRL	FFW
Vissen					
Steur	<i>Acipenser sturio</i>	2*,4	2	0	*
Gestippelde alver	<i>Alburnoides bipunctatus</i>		3	4	*
Elft	<i>Alosa alosa</i>	2,5	3	0	
Fint	<i>Alosa fallax</i>	2,5	3	0	
Roofblei	<i>Aspius aspius</i>	2	3		
Barbeel	<i>Barbus barbus</i>	5		2	
Sneep	<i>Chondrostoma nasus</i>		3	2	
Kleine modderkruiper	<i>Cobitis taenia</i>	2	3		*
Grote marene	<i>Coregonus lavaretus</i>	5	3	0	
Houting	<i>Coregonus oxyrinchus</i>	2*,4	3	0	
Rivierdonderpad	<i>Cottus gobio</i>	2			*
Beekprik	<i>Lampetra planeri</i>	2	3	2	*
Rivierprik	<i>Lampetra fluviatilis</i>	2,5	3	3	*
Vetje	<i>Leucaspis delineatus</i>		3	3	
Grote modderkruiper	<i>Misgurnus fossilis</i>	2	3	3	*
Zeeprik	<i>Petromyzon marinus</i>	2	3	2	*
Bittervoorn	<i>Rhodeus cericeus</i>	2	3	3	*
Zalm (alleen zoet water)	<i>Salmo salar</i>	2,5	3	0	*
Meerval	<i>Silurus glanis</i>		3		*
Amfibieën					
Vuursalamander	<i>Salamandra salamandra</i>		3	2	*
Kleine watersalamander	<i>Triturus vulgaris</i>		3		*
(Noordelijke) Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	2,4	2	3	*
Alpenwatersalamander	<i>Triturus alpestris</i>		3		*
Vinpootsalamander	<i>Triturus helveticus</i>		3	3	*
Vroedmeesterpad	<i>Alytes obstetricans</i>	4	2	3	*
Geelbuikvuurpad	<i>Bombina variegata</i>	2,4	2	1	*
Knoflookpad	<i>Pelobates fuscus</i>	4	2	2	*
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>	4	2	2	*
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>	4	2		*
Gewone pad	<i>Bufo bufo</i>		3		*
Heikikker	<i>Rana arvalis</i>	4	2	3	*
Poelkikker	<i>Rana lessonae</i>	4	3	3	*
Meerkikker	<i>Rana ridibunda</i>	5	3		*
Bruine kikker	<i>Rana temporaria</i>	5	3		*
Middelste groene kikker	<i>Rana esculenta</i>	5	3		*
Reptielen					
Levendbarende hagedis	<i>Zootoca vivipara</i>		3		*
Zandhagedis	<i>Lacerta agilis</i>	4	2	3	*
Muurhagedis	<i>Podarcis muralis</i>	4	2	1	*
Hazelworm	<i>Anguis fragilis</i>		3	3	*
Gladde slang	<i>Coronella austriaca</i>	4	2	2	*
Ringslang	<i>Natrix natrix</i>		3	3	*
Adder	<i>Vipera berus</i>		3	3	*

HR = Habitatrichtlijn

2 = soort van bijlage II, strikte bescherming d.m.v. aanwijzing van beschermde leefgebieden; 2*: prioritair binnen bijlage 2 (zie ook tekst); 4 = soort van bijlage IV, strikte bescherming van het leefgebied is vereist; 5 = soort van bijlage V, waarvoor het onttrekken aan de natuur en de exploitatie aan beheersmaatregelen kunnen worden onderworpen

CvB = Conventie van Bern

2 = soort van bijlage II van de Conventie van Bern (lijst van streng beschermde diersoorten);
3 = soort van bijlage III van de Conventie van Bern

NRL = Nationale rode lijst

0 = verdwenen, 1 = ernstig bedreigd, 2 = bedreigd, 3 = kwetsbaar, 4 = is gevoelig.

FFW = Flora- en Faunawet

* = beschermd volgens de Flora- en faunawet

pad of kleine watersalamander hebben dan ook dezelfde zware beschermingsstatus als geelbuikvuurpad en kam-salamander. Ook vissoorten die in Nederland niet onder de visserijwet vallen zijn tegenwoordig automatisch beschermd krachtens de Flora- en faunawet. Dat betekent dus ook dat soorten als tiendoornige en driedoornige stekelbaars tegenwoordig streng beschermd zijn (niet opgenomen in de tabel). Voor RAVON ligt hier een tweede knelpunt in de beschermingsstatus van 'onze' soorten.

Kan een soort een project tegenhouden?

De media willen ons doen geloven dat (inter)nationaal beschermde soorten grote en kleine bouw- en infrastructuurprojecten zonder meer kunnen tegenhouden. Feit is echter dat zowel de nationale als de internationale wet- en regelgeving de initiatiefnemers van dergelijke projecten slechts dwingt om de natuurbelangen mee te wegen in hun besluitvorming en dat voor dergelijke projecten eventueel een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet moet worden afgegeven. Voor de grotere projecten gebeurt de afweging meestal in een zogenaamde milieu effect rapportage (MER), maar ook in het geval van kleinere projecten dienen plannen getoetst te worden aan de geldende wet- en regelgeving. In het geval van de Habitatrichtlijn betekent dit voor de beoordeling of een project doorgang kan vinden in eerste instantie dat er getoetst moet worden:

1. de ingreep plaats vindt in een Habitatrichtlijngebied
2. er door de voorgenomen activiteit verstoring plaats vindt in een Habitatrichtlijngebied
3. de ingreep effect heeft op soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn (ook buiten de aangewezen gebieden).

Wanneer er een relatie bestaat met een als habitatrichtlijngebied aangewezen gebied (geval 1 en 2) geldt dat elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied maar dat significante gevolgen kan hebben voor zo'n gebied, een passende beoordeling moet worden gemaakt van de gevolgen voor het gebied, rekening houdend met de instandhoudingsdoelstellingen van dat gebied. De bevoegde nationale instanties mogen vervolgens slechts toestemming voor dat plan of project geven nadat zij de zekerheid hebben verkregen dat het de natuurlijke kenmerken van het betrokken gebied niet zal aantasten. Indien een plan of project, ondanks negatieve conclusies van de beoordeling van de gevolgen voor het gebied, om dwingende redenen van groot openbaar belang (waaronder redenen van sociale of economische aard) toch moet worden gerealiseerd en er echt geen alternatieve oplossingen voorhanden zijn, neemt de nationale overheid alle nodige compenserende maatregelen.

Voor tijdelijke ingrepen en jaarlijks terugkomende ingrepen als bijvoorbeeld het baggeren van sloten schrijft de Habitatrichtlijn voor dat het verboden is beschermde dieren opzettelijk te vangen en te doden en hun broed- of rustplaatsen aan te tasten of te vernielen. Krachtens de Flora- en faunawet geldt dat ook onopzettelijke acties (met uitzondering van een aantal met name genoemde activiteiten zoals het schonen van sloten) verboden zijn.

Voor beschermde soorten van bijlage IV (geval 3 van voorgaande opsomming) stelt de Habitatrichtlijn dat onder andere de volgende zaken verboden zijn: het opzettelijk vangen of doden van in het wild levende exemplaren van die soorten, het opzettelijk verstoren van die soorten en de beschadiging of de vernieling van de

De Meinweg.

voortplantings- of rustplaatsen. Ook hiervoor geldt in feite dat de Flora- en faunawet een ruimere interpretatie geeft. In deze wet wordt er immers aan toegevoegd dat ook onopzettelijke acties verboden zijn. De Habitatrichtlijn stelt verder dat van bepaalde verboden alleen mag worden afgeweken wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat en op voorwaarde dat de afwijking geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan. Opzettelijk doden en verstoren van exemplaren mag onder deze strenge voorwaarden volgens de Habitatrichtlijn alleen (naast een aantal redenen met betrekking tot natuur- en milieubeheer) ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom; in het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard.

In normaal Nederlands betekent dit alles dat veel plannen en projecten vaak gewoon doorgang kunnen vinden zowel in Habitatrichtlijngebieden als ten aanzien van krachtens bijlage IV beschermde soorten zij het dat dit dient plaats te vinden onder strenge voorwaarden. De initiatiefnemer en de overheid moet zich dan echter wel aan de spelregels houden. In veel van de gevallen waarin de nodige ophef ontstaat over beschermde soorten hebben initiatiefnemers en overheden hun huiswerk gewoon niet gemaakt. Dat kan leiden tot uitstel van de plannen maar in lang niet alle gevallen betekent uitstel ook afstel. Verder is het wel zo dat er nogal wat interpretatieruimte bestaat ten aanzien van een aantal begrippen uit de Habitatrichtlijn. Wanneer is bijvoorbeeld sprake van 'significante effecten' en wanneer van een 'gunstige staat van instandhouding'? Wanneer is 'met zekerheid' vastgesteld dat een bepaalde activiteit de natuurlijke kenmerken van een gebied niet zal aantasten? Wat zijn 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en wat 'andere bevredigende oplossingen'?

In het geval van de voorgenomen aanleg van een industrieterrein bij Heerlen (waar Hamsters zouden voorkomen) bijvoorbeeld was het doel het bevorderen van de werkgelegenheid in de regio. De rechter vond dat daar veel meer mogelijkheden voor waren (revitaliseren van bestaande terreinen, het scheppen van banen in sectoren waar gebrek is (zorg, onderwijs) of een combinatie van dergelijk maatregelen). Kortom, er waren - zo oordeelde de rechter - meerdere 'andere bevredigende oplossingen'. Dit begrip werd dus erg ruim geïnterpreteerd. Het

bevorderen van werkgelegenheid kon overigens wel als 'dwingende redenen van groot openbaar belang' worden aangemerkt, aldus de rechter.

Compenserende maatregelen

De compenserende maatregelen moeten garanderen dat de natuurlijke habitats in een gebied behouden blijven. Voor de Habitatrictlijn zijn compenserende maatregelen aan strenge voorwaarden verbonden:

- compensatie moet worden uitgevoerd voordat de ingreep plaatsvindt (uitgevoerd wil zeggen dat de verworven gronden daadwerkelijk beschikbaar zijn voor natuur);
- compensatie moet extra zijn en dus bovenop de normale bijdrage die de lidstaat conform de richtlijnen aan het Natura 2000 netwerk levert (er mogen dus geen nog niet-aangewezen gebieden die wel al voldoende kwaliteit hebben als compensatie worden voorgedragen);
- compensatie mag wel worden gerealiseerd door het scheppen van nieuwe habitats of het kwalitatief verbeteren van minderwaardige gebieden.

Het belangrijkste is dat het resultaat al bereikt moet zijn op het moment waarop het betrokken gebied schade van het project ondervindt, tenzij kan worden aangetoond dat deze 'gelijktijdigheid' niet noodzakelijk is om de bijdrage van het gebied aan het Natura 2000 netwerk veilig te stellen. De Europese Commissie moet van de compenserende maatregelen op de hoogte worden gesteld en vervolgens toetsen of de opgeofferde natuurwaarden en de aangevoerde dwingende redenen zich tot elkaar verhouden en de compenserende maatregelen evalueren. Het advies is niet bindend, maar er kunnen wel juridische stappen worden genomen indien een plan of project niet in overeenstemming is met het Gemeenschapsrecht.

De toekomst voor Reptielen, Amfibieën en Vissen: enige discussiepunten.

Op papier lijkt de bescherming van reptielen, amfibieën en vissen en hun leefgebieden dus redelijk goed tot goed geregeld. De praktijk is echter vaak anders. Als oplettende burgers de overheden, bouwbedrijven en andere grondgebruikers niet goed in de gaten houden gebeuren er nog steeds kleine en grote rampen voor onze soorten. Bij initiatiefnemers en overheden leeft nog te weinig het idee dat er al in een vroeg stadium met de belangen van reptielen, amfibieën en vissen (en uiteraard andere beschermde soorten) rekening moet worden gehouden. Ze roepen daarmee een belangrijk deel van de optredende problemen over zich zelf af. En zelfs als op papier alles goed geregeld lijkt en de maatregelen zijn uitgevoerd biedt dat geen garantie dat schade wordt voorkomen. Een 'mooi' voorbeeld zijn de onder de Betuwelijn aangelegde tunnels die te laag liggen en daardoor regelmatig onder water staan.

Voor de kamsalamander gebiedt de Habitatrictlijn de Nederlandse staat om specifieke gebieden aan te wijzen. Het ministerie van LNV heeft hierin echter de gemakkelijke weg bewandeld; zij hebben Habitatrictlijngebieden aangewezen vanwege het voorkomen van bijzondere habitats (zoals bepaalde typen heide) en daarna bekeken of in deze gebieden ook Bijlage II-soorten van Habitatrictlijn voorkwamen. Wanneer dat het geval was werden deze gebieden ook aangemeld als de belangrijkste leefgebieden voor-bijvoorbeeld-de kamsalamander.

Het resultaat hiervan is een voor de kamsalamander merkwaardig lijstje van aanwijzingen; de Veluwe, de Meinweg, Groote Heide/Plateaux en het Zwin. De correcte weg

was natuurlijk geweest om te bepalen wat de belangrijkste leefgebieden van de kamsalamander zijn en deze vervolgens aan te wijzen. Dit geldt overigens niet alleen voor de kamsalamander maar onder andere ook voor de 13 inheemse vissoorten die worden genoemd in bijlage II van de Habitatrictlijn, waaronder grote en kleine modderkruiper, rivier- en beekprik, rivierdonderpad en bittervoorn. Ons inziens is dit niet alleen een gemiste kans maar een blunder van het eerste uur waarover in de toekomst mogelijk voor de Nederlandse overheden nog grote problemen zullen ontstaan.

Voor al veel lagere overheden zoals gemeenten zijn zelden echt enthousiast over aanwezige bijzondere natuurwaarden of zijn slecht op de hoogte van de internationale wet- en regelgeving. Juist voor lokale ontwikkelingen zitten beschermde planten en dieren dan ook vaak 'in de weg'. Maar ook op nationaal niveau schort het er nogal eens aan. Zo lijkt het fantastisch dat alle soorten reptielen en amfibieën beschermd zijn krachtens de Flora- en faunawet (zoals dat overigens ook al het geval was in de oude Natuurbeschermingswet). In de praktijk betekent dat echter dat de betekenis van de Flora- en faunawet geridiculiseerd wordt. Wanneer een sterk bedreigde soort als de geelbuikvuurpad eenzelfde beschermingsstatus heeft als een kleine watersalamander of een bruine kikker, kun je je afvragen wat die beschermingsstatus nog te betekenen heeft. RAVON heeft daarom al eens voorgesteld om alleen de Rode Lijst soorten aangevuld met streng beschermde soorten van de Habitatrictlijn en de Conventie van Bern als beschermde soorten krachtens de Flora- en faunawet aan te wijzen. Helaas is aan deze oproep geen gehoor gegeven. Daardoor ontstaat ook inderdaad de mogelijkheid om op basis van het voorkomen van bruine kikkers te proberen een project tegen te houden. De rechter zal hier uiteindelijk echter niet gevoelig voor zijn. Wanneer zulke zaken maar vaak genoeg voorkomen zal de jurisprudentie uiteindelijk in een richting gaan dat de Flora- en faunawet ook voor sterk bedreigde soorten nog maar van weinig betekenis zal zijn. Volgens ons is dit een zeer ongewenste situatie waarmee de belangen van reptielen, amfibieën en vissen niet gediend zijn.

Het ministerie van LNV kiest er voor om de handhaving van de bescherming zoveel mogelijk bij provincies en gemeenten neer te leggen. Die maken immers de streekplannen en bestemmingsplannen en moeten dan in de afweging van belangen ook de natuurbelangen meeneemen. Dit laat veel ruimte over voor lokale interpretatie en het laten prevaleren van lokale belangen. Deze lagere overheden zijn ook vaak minder goed in staat om een goede inschatting te maken van het belang van een populatie van een beschermde soort in nationaal perspectief, laat staan in internationale context. Vaak horen we dan ook de vraag waarom zulke 'algemene' soorten als de kamsalamander en de rugstreeppad zo'n zware bescherming genieten. Hoe kunnen zulke soorten nu zo zeldzaam zijn als ze overal opduiken om ontwikkelingen te frustreren? Daarbij wordt dan uit het oog verloren dat Nederland misschien wel een bijzondere positie inneemt als het gaat om het voorkomen van deze soorten en dat Nederland het zwaartepunt vormt van de verspreiding van deze soorten in Europa.

RAVON heeft in haar statuten de bescherming van de inheemse reptielen, amfibieën en vissen vastgelegd. De vraag doet zich daarbij natuurlijk voor hoe je die bescherming het beste vorm kunt geven. De status van een aantal

soorten volgens de internationale regelgeving biedt belangrijke handvatten hiervoor. Het lijkt ons echter geen verstandige strategie om in alle gevallen het voorkomen van beschermde soorten aan te grijpen om ontwikkelingen tegen te houden. Zeker niet als het gaat om soorten die alleen krachtens de Flora- en faunawet zijn beschermd, zoals de kleine watersalamander en de bruine kikker of de tiendoornige stekelbaars. Het staat buiten discussie dat belangrijke populaties van streng beschermde en zeer zeldzame soorten (boomkikker, knoflookpad, geelbuikvuurpad, vroedmeesterpad, muurhagedis, gestippelde alver, om er maar een paar te noemen) behouden en versterkt moeten worden en dat ontwikkelingen die de leefgebieden van dergelijke populaties bedreigen tegengehouden dienen te worden. Ten aanzien van 'verdwaalde' exemplaren of relictpopulaties van soorten of ten aanzien van soorten die bij ons minder zeldzaam zijn, ook al zijn die in Europees verband streng beschermd, dienen we echter voorzichtiger te zijn in onze opstelling. Vaak levert het voor natuur en milieu meer winst op als we 'meedenken' in plaats van 'dwarsliggen'. Door ruime en goede compensatie van verloren leefgebied zijn veel kleine populaties die anders toch ten dode zouden zijn opgeschreven mogelijk te redden. Een dergelijke strategie vergt van alle betrokken partijen een open opstelling.

Momenteel is het vaak helaas nog steeds zo dat er erg veel tijd, energie en geld gestoken wordt in het elkaar bevechten. RAVON heeft daarom samen met haar zusterorganisaties EIS, Vlinderstichting en Das & Boom een gemeenschappelijke intentieverklaring afgesloten met de Vereniging van Nederlandse Projektontwikkeling Maatschappijen (NEPROM) en het Algemeen Verbond Bouwbedrijf (AVBB). Belangrijkste doel van de intentieverklaring is het bieden van duidelijkheid aan alle partijen.

De overheid wordt daarom opgeroepen te (laten) zorgen voor een landsdekkend en actueel beeld van de verspreiding van soorten waarvoor een internationale ver-

plichting bestaat. De belangrijkste leefgebieden van deze soorten (buiten de Ecologische Hoofdstructuur en de op basis van de Habitatrictlijn al aangewezen gebieden) dienen dan veilig te worden gesteld. Hier mogen dan geen bouwactiviteiten meer worden ontplooid. Daarbuiten kunnen natuurlijk ook (kleine) populaties van beschermde soorten voorkomen. Als in dergelijke gebieden bouwplannen ontwikkeld worden dient - aldus de ondertekenende partijen - de overheid te besluiten of deze plannen in de geest van de Habitatrictlijn wel doorgang kunnen vinden en, zo ja, hoe er dan voor verloren gegaan leefgebied gecompenseerd moet worden. In de overeenkomst wordt verder gepleit voor het instellen van een onafhankelijke commissie die in voorkomende gevallen de knoop dient door te hakken of in dergelijke gebieden wel of niet beschermde soorten voorkomen. We hopen op deze wijze zowel aan natuurbeschermingsorganisaties als aan de bouwwereld duidelijkheid te bieden over welke gebieden nu wel en welke niet voor het overleven van beschermde soorten van belang zijn. Hopelijk kunnen we zo met zijn allen de veiligstelling van internationaal beschermde soorten realiseren.

Sergé Bogaerts & Rob Lenders
Secretaris resp. voorzitter van de
Stichting RAVON
Postbus 1413
6501 BK Nijmegen

Kleine modderkruiper.